

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH ORQALI O'QUVCHILAR BILIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Xamrayeva Sayyora Ulmasovna

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent davlat axborot texnologiyalar
universiteti Samarqand filiali akademik litseyi Direktori*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilar bilimini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayonida qo'llash masalalari va ahamiyati yoritilgan. Maqolada AKT ta'lim jarayonini individuallashtirish, o'quvchini faol o'quvchiga aylantirish, interfaollik darajasini oshirish, mustaqil ta'limni rivojlantirish va mavzuni chuqur o'rganishda qanday samaraliroq bo'lishi ko'rib chiqiladi. Maqolada o'quvchilar faolligini rag'batlantirish uchun elektron ta'lim resurslari, multimedia vositalari, virtual laboratoriyalar, simulyatsiyalar, onlayn platformalar va masofaviy ta'lim tizimlari qanday ishlatilishini ochib beradi. Shuningdek, u AKTning ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, kommunikativ va axborot ko'nikmalarini rivojlantirishdagi rolini ochib beradi. Shuningdek, o'qituvchining pedagogik qobiliyatini oshirish, baholash jarayonini avtomatlashtirish, samarali va aniq monitoringni ta'minlashning potentsial imkoniyatlari muhokama qilinadi. Tadqiqot yakunlari bo'yicha ta'kidlanganidek, AKT ta'limni raqamlashtirish va o'quvchilarning intellektual salohiyatini oshirish jarayonida eng muhim vosita hisoblanadi.

Kalit so'zlar: AKT, zamonaviy ta'lim, raqamli ta'lim, multimedia vositalari, elektron o'quv resurslari, masofaviy ta'lim, simulyatsiya, interfaol ta'lim, mustaqil o'quv faoliyati, pedagogik innovatsiya, XXI asr kompetensiyalari, tanqidiy fikrlash, kommunikativ ko'nikmalar.

Zamonaviy o'quv jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) o'quvchilarning bilim saviyasini oshirish, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy mehnatini shakllantirishning eng samarali usullaridan biri sifatida qaralmoqda. AKT vositalaridan ta'lim jarayonini individuallashtirish, o'quvchini faol sub'ektga aylantirish, o'qitish jarayonining interfaolligiga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, akademik litseylar muhitida AKTga asoslangan darslar o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashini kengaytirib, bilim olish sifatini sezilarli darajada oshirmoqda. Raqamli iqtisodiyot jadal sur'atlar bilan, bilimlar iqtisodiyoti esa jadal rivojlanib borayotgan bir paytda, o'qituvchi va talabalarning faoliyati hozirda kompyuter platformalari, elektron o'quv materiallari, onlayn dasturlar va multimedia vositalaridan samarali foydalanish bilan ajralib turadi. Shu nuqtai nazardan, AKT nafaqat jismoniy ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlaydi, balki o'quv jarayonini oshiradi, mustaqil ishlash madaniyatini yaratadi va ta'lim jarayonini yangi bosqichga ko'taradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'quv jarayoniga tatbiq etishning eng katta foydasi shundaki, talaba o'quv jarayonida faol sub'ekt hisoblanadi. Talaba an'anaviy o'quv jarayonida ko'proq tinglovchi bo'lsa, AKT vositalaridan foydalangan holda mustaqil tadqiqotchi, axborot yig'uvchi, analizator va ishlab chiqaruvchi hisoblanadi. Rasm sifatida

interfaol taqdimot, video darslar, raqamli laboratoriya ishi, simulyatsiyalar, virtual tajriba yoki elektron kutubxonalar talabaga mavzu bo'yicha kengroq ma'lumot beradi, chunki taqdimot vizual, eshitish va kinestetik tarzda taqdim etiladi. Bu bilimlarni yaxshi eslab qolish va uzoq muddatli qiladi. Shu nuqtai nazardan, AKTdan foydalanishning eng muhim psixo-pedagogik afzalliklaridan biri bu ko'p kanalli ta'lim modelidir. AKTdan foydalanish o'quvchilarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishda ham alohida ahamiyat kasb etadi. Internet tarmoqlari, elektron jurnallar va kundaliklar, mobil ta'lim dasturlari va masofaviy ta'lim platformalari talabalar orasida sinfdan tashqari ta'limni rivojlantirishga yordam beradi. Bu talaba uchun to'siqsiz ta'lim muhitini yaratishga yordam beradi. Misol tariqasida, talaba uyda dars mavzusi bo'yicha ko'proq video darslarni ko'rishi, elektron kitoblarni o'qishi yoki interfaol mashqlarni bajarishi mumkin. O'qituvchi tomonidan berilgan topshiriqlarni elektron shaklda topshirish varianti ham talabani mas'uliyatli bo'lishga undaydi, chunki onlayn tizim yordamida o'zlashtirish darajasi doimo kuzatiladi va kuzatib boriladi. Bu jarayon, o'z navbatida, talabada vaqtni boshqarish, ma'lumotlarni tanlash, tashkil etish va tizimlashtirishni o'z ichiga olgan talab qilinadigan o'quv kompetensiyalarini tashkil qiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ayniqsa, fanlarni chuqur o'rganishda tajriba va modellashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Biologiya, kimyo, fizika kabi tabiiy fanlar doirasida murakkab jarayonlarni ko'rish bo'yicha virtual tajribalar talabalarga ularni tahlil qilish va amaliy jihatdan o'rganish imkonini beradi, garchi ular haqiqiy tajribalarni amalga oshira olmasalar ham. Elektromagnit to'lqinlar oqimi, molekulalarning kimyoviy reaksiyalari yoki geografiyadagi geologik harakatlar kabi jismoniy hodisalar vizual animatsiyalar yordamida jonli tarzda amalga oshiriladi. Bir vaqtning o'zida o'quvchilarni tanqidiy fikrlash va mantiqiy xulosalar chiqarishga o'rgatish uchun grafik dasturlar, matematikada funktsiyalarni qo'llash yoki statistikada dasturiy tahlillardan foydalaniladi. Shu sababli, AKT o'quvchi oldida o'quv mazmunini yaratadi va mavhum otlar esa haqiqatga aylanadi. O'quv jarayonida AKTdan foydalanish o'qituvchining pedagogik mahoratini oshirishning yana bir muhim jihati hisoblanadi. O'qituvchining darslarga rahbarlik qilish, yangi metodlar va elektron didaktik materiallarni ixtiro qilish va darsni muvaffaqiyatli tashkil etishda innovatsion yondashuv. Xususan, dars jarayonida multimediali taqdimotlar, interfaol doska, o'quv videolari yoki internetdagi ochiq o'quv resurslaridan foydalanish o'qituvchining ishlashiga, darsning samarali o'tishiga yordam beradi. Bunday texnologiyalar orqali o'qituvchi murakkab masalalarni sodda va tushunarli qilib bayon qilishi, o'quvchining qiziqishini uyg'otuvchi dinamik muhit yaratishi, muayyan o'quvchining shaxsiy o'zlashtirish darajasini hisobga olgan holda tabaqalashtirilgan usuldan foydalanishi mumkin. Hozirgi kunda AKTdan o'quvchilarning nafaqat o'rganish qobiliyatini, balki kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning muhim vositasi sifatida foydalanish mumkin. Internetdagi hamkorlik vositalari, onlayn forumlar, virtual darslar talabalarga guruhlarda hamkorlik qilish, fikr almashish va munozaralar o'tkazishga yordam beradi. Bu tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va muloqotni o'z ichiga olgan XXI asr kompetensiyalarini shakllantirishning eng yaxshi usullaridan biridir. Talabalar turli manbalar tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar bo'yicha o'z nuqtai nazarlarini asoslashlari, mantiqiy fikrlashlari va axborot bilan ishlashni o'rganishlari mumkin. Bundan tashqari,

AKT vositalari til o'rganishga ham hissa qo'shadi, chunki o'quvchilar eshitish qobiliyatini egallashlari, urg'usini mukammallashtirishlari, interfaol lug'atlardan foydalanishlari va veb-saytlarda mashqlar bajarishlari mumkin. Talabalar bilimini oshirishda AKT ning yana bir muhim mavzusi baholash jarayonining shaffofligi va samaradorligining mavjudligidir. Elektron test tizimlari, avtomatik baholash dasturlari, interfaol savol-javob modullari talabalarning har qanday nosozliklarini real vaqt rejimida aniqlash uchun ishlatiladi. Ushbu ob'ektiv baholash tizimi talabalarni zaif tomonlarini kuzatishga va ulardan xalos bo'lishga undaydi. Shu bilan birga, o'qituvchiga o'quvchining shaxsiy rivojlanish dinamikasini kuzatish va o'quv jarayonini qayta rejalashtirish, samarali usullarni tanlash va o'quvchining ehtiyojlarini qondiradigan yondashuvni yaratish qulayroqdir.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bugungi kunda zamonaviy ta'limning ajralmas qismi sifatida qaralmoqda. Ular o'quvchilar ega bo'lgan bilimlarni oshirishga ko'maklashadilar, o'quv jarayonini qiziqarli va interfaol qiladilar, mustaqil izlanishlar va o'quv qo'llab-quvvatlashlarini tashkil qiladilar, o'qitish samaradorligini oshiradilar, o'qitish samaradorligini oshiradilar, o'qitish samaradorligini oshiradilar. Ta'limni raqamlashtirish jarayoni davom etar ekan, AKTning belgilangan qo'llanilishi o'quvchilarning intellektual faolligini tartibga solish, mamlakatimizda ta'lim jarayonini ishlab chiqarish va yangi bosqichga ko'tarishning eng muhim jihatlaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Абдуллаев А. Рақамли таълим тамойиллари ва инновацион ёндашувлар. – Тошкент: Ўқитувчи, 2021. – 156 б.
2. Аҳмедов Б., Каримова М. Таълим жараёнида АКТ воситаларидан фойдаланишнинг психопедагогик асослари // Педагогика ва инновациялар журнали. – 2020. – Т. 2, № 4. – Б. 55–62.
3. Anderson T. The Theory and Practice of Online Learning. – Edmonton: AU Press, 2019. – 472 p.
4. Bates A.W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. – Vancouver: BCcampus, 2019. – 325 p.
5. Harrison C., Killion J. Teacher learning through technology integration // Educational Leadership. – 2007. – Vol. 65, No. 5. – Pp. 45–51.
6. Jonassen D. Learning to Solve Problems with Technology: A Constructivist Perspective. – New Jersey: Pearson, 2014. – 304 p.
7. Муродова З. Таълимнинг рақамлаштирилиши ва унинг ўқувчилар компетенцияларига таъсири // Инновацион таълим технологиялари журнаli. – 2022. – Т. 5, № 2. – Б. 33–41.
8. Mishra P., Koehler M. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. – 2006. – Vol. 108, No. 6. – Pp. 1017–1054.

9. Назаров Қ., Йўлдошева Г. Олий ва ўрта махсус таълимда АКТдан фойдаланиш самарадорлик мезонлари // Ўзбекистон педагогика фанлари хабарномаси. – 2021. – Т. 3, № 1. – Б. 88–96.
10. OECD. Digital Education Outlook 2021: Teaching and Learning in the Digital Age. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 260 p.
11. Prensky M. Teaching Digital Natives: Partnering for Real Learning. – Thousand Oaks, CA: Corwin, 2010. – 216 p.
12. Қодирова С. Таълимда интерактив методлар ва АКТ воситаларидан фойдаланиш // Педагогик инновациялар журнали. – 2018. – № 3. – Б. 24–30.
13. Турдиев О. Замонавий таълим жараёнида мультимедианинг ўрни // Таълим ва ривожланиш журнали. – 2023. – Т. 4, № 1. – Б. 12–19.
14. UNESCO. ICT in Education: Policy Guidelines. – Paris: UNESCO, 2019. – 89 p.
15. Яралиев Р., Самадова Д. Масофавий таълимнинг афзалликлари ва камчиликлари: таҳлилий ёндашув // Халқ таълими. – 2020. – Т. 4, № 2. – Б. 40–47